

Joan Capella
Poètica d'interior

Fundació Joan Capella

Edita:

Ajuntament de Montcada i Reixac

Disseny: **B&M**

Imprimeix: **Gramagraf**

Dipòsit Legal: **B-24543-2016**

Desembre 2016

Reservats tots els drets. Està totalment prohibida la reproducció total o parcial d'aquest catàleg mitjançant qualsevol medi mecànic o electrònic sense la corresponent autorització escrita de l'editor.

Joan Capella
Poètica d'interior

Presentació

Una de les funcions primordials de la Fundació Joan Capella, a més de fomentar l'educació i la cultura, és preservar el coneixement de l'obra i de la figura de Joan Capella davant la ciutadania en general i la de Montcada en particular. És per això que, de forma periòdica, a part de les activitats puntuals que es realitzen en relació a la figura d'en Joan, es programa quinquennalment una exposició on es fa un recorregut per la seva trajectòria artística.

Amb aquesta finalitat, s'encarrega el comissariat de l'exposició a algú capacitat per a dur a terme l'elaboració d'un discurs expositiu que faci comprensible i educativa aquesta trajectòria, artística i vital.

En aquest cas, la tasca ha recaigut en Antonio Pérez, gran coneixedor de la vida i l'obra de Joan Capella, llicenciat en Belles Arts i, a més d'excel·lent pintor, bon comunicador.

Un dels preceptes bàsics d'aquestes exposicions que es repeteixen en el temps és propiciar el coneixement de Capella pels joves de Montcada. Amb aquest motiu, paral·lelament a l'exposició, es duen a terme un seguit de visites guiades on hi participen tots els alumnes que cursen entre 3r. i 6è. de primària a les deu escoles que hi ha a Montcada, en total, prop de 1.600 infants.

I a més de l'edició del catàleg de l'exposició, es confecciona un quadern que conté una petita biografia d'en Joan Capella i una sèrie d'exercicis basats en l'exposició per a que els alumnes puguin treballar el que han après a la visita guiada i, també, ampliar els seus coneixements culturals i artístics de forma general.

L'objectiu és que, per una part, les noves generacions tinguin coneixement del qui fins ara ha estat l'artista plàstic més reconegut del nostre municipi i, per l'altra, que amplïïn els seus coneixements generals, tant culturals com artístics, dos dels preceptes bàsics fonamentals de la raó de ser de la Fundació Joan Capella.

Esperem que els nostres propòsits es compleixin satisfactòriament i que l'exposició els agradi.

Jorge Gómez Ballesta

Direcció de la Fundació Joan Capella

Presentación

Una de las funciones primordiales de la Fundación Joan Capella, además de fomentar la educación y la cultura, es preservar el conocimiento de la obra y figura de Joan Capella ante la ciudadanía en general y la de Montcada en particular. Es por ello que, de forma periódica, aparte de las actividades puntuales que se realizan en relación a la figura de Joan, se programa quinquenalmente una exposición donde se hace un recorrido por su trayectoria artística.

Para tal fin, se encarga el comisariado de la exposición a alguien capacitado para llevar a cabo la elaboración de un discurso expositivo que haga comprensible y educativa dicha trayectoria, artística y vital.

En este caso, la labor ha recaído en Antonio Pérez, gran conocedor de la vida y obra de Joan Capella, licenciado en Bellas Artes y, además de excelente pintor, buen comunicador.

Uno de los preceptos básicos de estas exposiciones que se repiten en el tiempo es propiciar el conocimiento de Capella por los jóvenes de Montcada. Por ello, paralelamente a la exposición, se llevan a cabo una serie de visitas guiadas en las que participan todos los alumnos que cursan entre 3º y 6º de primaria en las diez escuelas existentes en Montcada, en total, cerca de 1.600 jóvenes.

Y además de la edición del catálogo de la exposición, se confecciona un cuaderno que contiene una pequeña biografía de Joan Capella y una serie de ejercicios basados en la exposición, para que los alumnos puedan trabajar lo aprendido en la visita guiada y, también, ampliar sus conocimientos culturales y artísticos de forma general.

El objetivo es, por una parte, que las nuevas generaciones tengan conocimiento del que hasta ahora ha sido el artista plástico más reconocido de nuestro municipio y, por otra, que amplíen sus conocimientos generales, tanto culturales como artísticos, dos de los preceptos básicos fundamentales de la razón de ser de la Fundación Joan Capella.

Esperamos que nuestros propósitos se cumplan satisfactoriamente y, cómo no, que la exposición sea de su agrado.

Jorge Gómez Ballesta

Dirección de la Fundación Joan Capella

Poètica d'interior
Poética de interior
Maese Pérez

Poètica d'interior

Abocar-se a un quadre de Joan Capella és albirar per la finestra entreoberta de la seva fantasia. Una finestra perfectament greixada d'experiència i sensibilitat on res grinyola. És el seu fèrtil món interior, ple de sotracs, el que es reflecteix en el vidre. Pintura introspectiva i intel·ligent que neix de l'estudi i neix a l'estudi.

La finestra forma part del seu imaginari íntim. Freqüentment la descobrim darrere de la sempiterna taula rodona que circumval·la un bodegó, o emmarcant alguna d'aquelles *penèlopes* sense rostre que esperen o desesperen en una habitació. La finestra refresca l'aire de les seves composicions, ventila l'atmosfera opressiva dels violetes i obre els espais.

I si no la veiem, la sentim. A moltes de les obres de la maduresa de Joan Capella, la presència de la finestra es fa palpable d'una manera o d'una altra. *La persistència de la seva memòria* es descobreix, sovint, en aquelles diagonals fosques que tallen en angle les cantonades de les seves pintures. Són com cortinatges recollits que emmarquen la composició dels seus quadres, representen un interior o un paisatge. Són cortines el que veiem apuntar en els seus cels geomètrics? A la fi, la finestra ho estructura i ho emmarca tot, ja sigui de forma absolutament definida o subtilment insinuada.

Capella damunt de l'escenari

De vegades, la finestra es transmuta en escenari teatral. Algunes obres *capellanes* provoquen la sensació d'estar presenciant una funció des del pati de butaques. Són escenes emmarcades amb teló de boca o de fons. Un recurs, aquest del cortinatge, recuperat de *l'atrezzo* del cubisme i del retrat clàssic.

De l'estret contacte amb el crític teatral Xavier Fàbregas provingué, per osmosi, un cert interès pel món de l'escena. Convidat pel seu amic, encarregat d'escriure la crítica per algun diari, Capella va poder assistir a diferents estrenes a Barcelona i escoltar de primera mà les reflexions de l'expert. El teatre començarà així a formar part de les seves aficions, entre les quals ja hi figurava el cinema.

L'últim període del pintor és especialment escenogràfic. L'espectador assisteix a una acurada i esmerada posada en escena preparada per l'artista, que fa mutis. En obrir-se el teló descobrim, en un espai deshumanitzat i en

penombra, un cúmul d'objectes inertes i fantasmals en un silenciós teatre d'ombres.¹ Res es mou. Fins i tot els personatges de l'obra apareixen inanimats, continguts, esperant...

Elogi a la senzillesa

Joan Capella parla amb la humilitat dels grans artistes. La seva obra ni reflecteix les muntanyes més altes, ni els més fastuosos monuments, ni exuberants interiors palatins. És una pintura de racons perduts en els ravals de Montcada, d'ombrívols estances amb taula d'hule, arengades salades i ampolla de vi barat. El món que plasma és el dels objectes quotidians, senzills, humils. Tramoia que hereta d'artistes precedents. Poètica d'interior enigmàtica i enlluernadora, de ritmes sonors i harmonies delicades.

Els qui el van tractar saben que aquesta humilitat formava part, també, de la seva persona. La primera vegada que el vaig veure em va sorprendre l'agudesia de la seva mirada. El seu amic Juan Ramón Masoliver ja va descriure de forma molt gràfica aquells "ulls de mirar penetrant, rapaços, en total correspondència amb aquella testa seva no sé si de falcó, amb hieratisme de mòmia, esmolats els trets mentre observa la caça".²

Eixut de cos, de maneres suaus, sempre afable, sempre atent, Capella es feia estimar. Acostumava a amanir les seves paraules amb ponderacions i sentències artístiques. No hi havia altivesa ni petulància a la seva manera de dir-ho. La perilla *mefistofèlica* i les ulleres de mitja lluna sota el pont del seu nas li donaven un aire de vell professor. Et mirava per sobre d'elles, però no era envaniment, sinó presbícia. En recordar-lo, el recordo sempre amb la discreció i la prudència ondejant en l'asta de la seva humanitat.

Destil·leria de material sensible

Dotat d'una extrema sensibilitat, gairebé *femenina*³, les seves obres són respostes a una realitat propera, domèstica. En realitat, el que li interessa no és el tema, sinó les correspondències entre les diverses formes. El misteri⁴

¹ Juan Antonio Masoliver Ródenas incideix en aquest "afany de silenci i recolliment" que impregna l'obra *capellana* (vegis el seu excel·lent estudi "*Imatges del silenci*" en el catàleg de l'exposició "*Joan Capella. El meu poble*", Ajuntament de Montcada i Reixac, 2002.

² Juan Ramón Masoliver al Catàleg Syra, 1976.

³ També el crític d'art Àlex Mitraní reflexiona i evidencia aquesta encomiable "sensibilitat femenina" que impregna l'obra de l'artista: "*La modernitat propera*", Fundació Joan Capella, Ajuntament de Montcada i Reixac, 2005.

⁴ Ramón Casalé destaca molt encertadament "l'aurèola de misteri" i aquella malenconia *baudelairiana* que envolta els personatges: *Joan Capella: quan el concepte i la idea es sintetitzen*, "Catàleg Sala Dalmau", 1995.

i aquest infrangible silenci que emana del quadre, fan que moltes de les seves obres s'apropin als límits de la pintura metafísica o s'aboquin al buit de l'abstracció des del caire de l'abisme.⁵ Pas a pas, amb intel·ligència i sensatesa, traspasa el límit rere el qual les formes estan a punt de perdre la seva identitat i el seu nom.

Joan Capella parteix d'un esquema lineal, enfrontant línies i plans que xoquen, canvien de direcció, s'arquegen o es creuen en una armadura geomètrica amb un equilibri sorprenent i subtil. El dibuix ho sosté tot: pilars mestres que apunten uns colors que tendeixen a l'escapisme.

En el seu treball s'endevina la ferma recerca de l'essencial, eliminant tota la fullaraca. Destil·lar, reelaborar, eliminar, buscar l'essència. Un esperit gairebé taoista impregna el seu cor. L'atzar buscat i perseguit amb esforç. Quan la seva precària salut l'impedia pujar a les bastides per a realitzar ell mateix el mural de la Casa de la Vila, des de sota i amb certa impotència, aconsellava els seus ajudants que intentaven imitar el seu estil en la mesura del possible: "Que es formi més per casualitat. Entens què vull dir?".⁶

El classicisme renovat

Capella és un clàssic modern. En el seu llenguatge es revela l'admiració i la vigència d'un classicisme heretat dels grans artistes anteriors. En les distàncies curtes ensopeguem amb Van Gogh, Rouault, Matisse, Cezanne, Braque o Picasso, per citar-ne alguns. En les llargues, percebem a Velázquez, el Greco, Vermeer o Chardin, per assenyalar-ne uns altres.

La seva pintura mostra no només els tics de les primeres avantguardes, sinó també l'estructura consistent i de bona qualitat que sosté el *Gran Art*. Aquesta admiració el porta a enfrontar-se amb tots ells, a mesurar-se amb els gegants. No és temeritat, perquè Capella en surt ben parat. La seva obra, amb el pas del temps, és cada vegada més sòlida, més robusta, sap aguantar dempeus.

També l'estil Capella serà sovint imitat, versionat o copiat –no sempre amb fortuna– per molts dels seus deixebles. No sembla importar-li: un artista segueix viu mentre quedi alguna cosa seva, per poc que sigui, en les obres dels

⁵ Sobre aquest "avançat grau d'abstracció" aconseguit per l'artista hi posa especialment l'accent l'historiador i crític d'art J. Corredor Matheos a *La lliçó de Joan Capella, "Espaces de mémoire"*, Ajuntament de Montcada i Reixac, 1997.

⁶ Vegis l'interessant documental *Alenar*, amb guió de Juan Alba i Jorge Gómez, al voltant de la realització del mural de la Casa de la Vila (CD editat per l'Ajuntament de Montcada i Reixac i Quimelca, 2004).

altres. No sense cert humor arriba a comentar: “En realitat, pintar és improvisar. El que passa és que és més difícil improvisar una cosa d’un altre. I si li l’aixafo?”.⁷

El so greu del fagot

La solidesa i el refinament de l’obra de Joan Capella són ben patents. L’absència de moviment és alterada, subtilment, per un joc d’angles i diagonals on les línies horitzontals gairebé no hi tenen cabuda. Formes i volums, en equilibri inestable, suren així en un *èter violaci* que els confereix un aspecte fantasmal i aeri. Un *porpra cardenalici* ho impregna tot, fent ressonar per tota la composició *el so greu del fagot*, com tan líricament va descriure Kandinsky.

La superposició de plans units entre ells, juntament a aquest habitual esquema dinàmic format per eixos oblics oposats, no aconsegueix tancar l’embranzida expansiva del color, que s’escapa de les formes i de les línies frontereres del dibuix. Aquestes línies de força que creuen la pintura semblen entrar i sortir pel quadre, com les puntades d’una modista. La modista és la seva dona, Maria Pilar.

Embastes, fistons, encaixos i fins i tot algun sargit són part de la seva labor pictòrica. Són traços ondulants o en zig-zag, però també rectes que no arriben gaire lluny, que s’aclareixen de cop o desapareixen, lleument tapades per la pintura. Aquest dibuix preparatori, de línies enfrontades, va desaparèixer durant el procés pictòric i només n’hi queden rastres, vestigis borrosos que, de cop, tornen a prendre força amb una energia inusitada.

Es tracta d’una pintura, utilitzant les pròpies paraules de Capella, “inscrita dins d’una expressió figurativista d’arranjaments cubistes”.⁸ Arranjaments que tracten d’espantar, dins del que és possible, la bidimensionalitat implícita en aquesta corrent per mitjà d’un esmerat ordenament de les formes, on el *cavalcament* i fins i tot certs ecos euclidians en el tractament de la perspectiva, aconsegueixen crear la sensació de profunditat o llunyania.

La selecció

Dels quantiosos fons que atresora l’Ajuntament de Montcada i Reixac i gestiona la Fundació Joan Capella –més de 1.400 obres–, que tenim el privilegi de conservar al nostre municipi, n’he seleccionat 27 per a aquesta mostra.

⁷ Ibid: *Alenar*.

⁸ Pròleg de Capella a l’exposició “*Pedro Gómez Ballesta, pintures*”, 1997.

Els dono la meua paraula que no ha estat premeditat, encara que em vaig sorprendre molt en adonar-me d'això.⁹ De segur que al Joan li hagués fet molta gràcia la coincidència.

La selecció travessa diferents èpoques de la seva trajectòria: des d'una pintura molt primerenca, de 1952, fins la seva última obra, de l'any 2005, data de la seva mort, que quedaria inacabada en el seu cavallet amb a penes uns traços estructurals de color diluït. Des d'aquí el meu agraïment a la família per prestar-la per a la mostra, ja que es tracta d'una obra especialment significativa i inèdita.

A l'exposició vostès podran descobrir diferents blocs temàtics, movibles i intercanviables en molts casos:

1- *La dona, la soledat i l'espera*; amb ressonàncies de Rouault, Van Gogh o Cézanne entre d'altres, revela la frescor de les fonts de les quals anirà bevent fins a arribar al cim del seu estil, mostrant-nos la forta immanència d'allò femení en la seva pintura.

2- *La malenconia*; aquell univers saturnal inundat de bilis negra, emergeix tant de la utilització de gammes fredes i violàcies com de les temàtiques d'interiors en la penombra, cadires buides o figures amb mirada perduda i la mà sobre la galta, postura taciturna per excel·lència.

3- *La finestra*; tema destacat de la seva executòria s'instal·la a diferents obres, algunes tan enigmàtiques com aquest *Recordant a Vermeer* (1994) –títol que el mateix artista escriu sobre la tela– que fa referència a la seva admiració pel pintor holandès, tan interessat com ell pel tractament de la llum en interiors.

4- *El paisatge rere la cortina*; mostra un cert afany *voyeurístic* per observar l'arquitectura de les formes nues, mancades de vestimenta. Precisament és en el paisatge montcadenc, el seu horitzó més estimat i proper, on millor descobreix la seva visió singular del gènere, sovint representat com vist des d'una finestra o com a escenografia teatral.

5- *Bodegó versus paisatge*; revela alguna fórmula compositiva del pintor, contraposant els gèneres, barrejant-los, refonent-los magistralment. Estructures anàlogues donen continguts dissímils.

⁹ Joan Capella tenia una especial predilecció per aquest número: va néixer un dia 27 de 1927, es va casar als 27 anys i, en els moments que la seva salut era més fràgil, els pulmons li treballaven només a un 27% (Jorge Gómez Ballesta: *"De part teua"*, Ajuntament de Montcada i Reixac, 2004).

6- *Esquelet de línies i signes gràfics*; ens apropa al món *signic* i ideogràfic que conforma i caracteritza el seu estil madur. Ossades que ens revelen l'estructura sòlida i organitzada de les seves pintures.

7- *Família i amics*; inclou obres ambiciosos, com *Autoretrat amb família* (1975), on la seva dona i els seus fills es recolzen sobre el propi artista, en una composició sinuosa i inestable com un castell de cartes; o l'excel·lent *Quatre amics i un dòmino* (1977), estudi magistral del caràcter dels representats, amb la seva estructura circular i ajustada, reflex metafòric de l'amistat propera que els unia.

8- *La seducció del color*; ja per últim, ens aproxima tant a les seves obres exultants de color d'inspiració *fauve* com a la seva pintura més intimista i espiritual, que gairebé diria *fronterera*, pel poètic i evanescent límit que separa el violeta, d'aquell invisible i místic ultravioleta.

9- *Capella davant de Capella*; és una petita selecció d'autoretrats de l'artista enfrontat a ell mateix, escrutant la seva fisonomia en el mirall, acompanyat per tots aquells *capelles* que li parlen en veu baixa, que dialoguen amb ell en la soledat de l'estudi.

En fi, espero que gaudeixin de l'exposició. Ara puc dir que aquest text no era en absolut necessari, haguessin pogut saltar tranquil·lament per damunt i aterrar on comencen les làmines. Això es deu, ho comprovaran de seguida, a que les obres que vénen a continuació parlen, amb absoluta claredat i transparència, el llenguatge universal de l'Art.

Per elles mateixes en tenen prou i de sobres.

Poética de interior

Asomarse a un cuadro de Joan Capella es atisbar por la ventana entreabierta de su fantasía. Una ventana perfectamente engrasada de experiencia y sensibilidad donde nada chirría. Es su fértil mundo interior, repleto de estremecimientos, el que se refleja en el cristal. Pintura introspectiva e inteligente que nace del estudio y nace en el estudio.

La ventana forma parte de su imaginario íntimo. Con frecuencia la descubrimos tras la sempiterna mesa camilla que circunvala un bodegón, o enmarcando alguna de esas *penélopes* sin rostro que esperan o desesperan en una habitación. La ventana refresca el aire de sus composiciones, ventila la atmósfera opresiva de los violetas y abre los espacios.

Y si no la vemos, la sentimos. En muchas obras de madurez de Joan Capella, la presencia de la ventana se hace palpable de un modo u otro. La *persistencia de su memoria* se descubre, a menudo, en esas diagonales oscuras que cortan en ángulo las esquinas de sus pinturas. Son como cortinajes recogidos que enmarcan la composición de sus cuadros, representen un interior o un paisaje. ¿Son cortinas lo que vemos asomar en sus cielos *geometrizados*? Al final, la ventana estructura y enmarca todo, sea de forma absolutamente definida o sutilmente insinuada.

Capella sobre el escenario

A veces, la ventana se transmuta en escenario teatral. Algunas obras capellianas provocan la sensación de estar presenciando una función desde el patio de butacas. Son escenas encuadradas con telón de boca o de fondo. Un recurso, este del cortinaje, recuperado del *atrezzo* del cubismo y la *retratística* clásica.

Del estrecho contacto con el crítico teatral Xavier Fàbregas provino, por ósmosis, un cierto interés por el mundo de la escena. Convidado por su amigo, encargado de escribir la crítica para algún periódico, Capella pudo asistir a diferentes estrenos en Barcelona y escuchar de primera mano las reflexiones del experto. El teatro empezará así a formar parte de sus aficiones, entre las que ya figuraba el cine.

El último periodo del pintor es especialmente escenográfico. El espectador asiste a una cuidadosa y esmerada puesta en escena preparada por el artista, que hace mutis por el foro. Al abrirse el telón descubrimos, en un

espacio deshumanizado y en penumbra, un cúmulo de objetos inertes y fantasmales en un silencioso teatro de sombras.¹ Nada se mueve. Hasta los personajes de la obra aparecen inanimados, contenidos, esperando...

Elogio de la sencillez

Joan Capella habla con la humildad de los grandes artistas. Su obra ni refleja las más altas montañas, ni fastuosos monumentos, ni exuberantes interiores palaciegos. Es una pintura de rincones perdidos en los arrabales de Montcada, de sombrías estancias con mesa de hule, arenques de cubo y botella de vino peleón. El mundo que plasma es el de los objetos cotidianos, sencillos, humildes. Tramoya que hereda de artistas precedentes. Poética de interior enigmática y deslumbrante, de ritmos sonoros y armonías delicadas.

Los que lo trataron saben que esa humildad formaba parte, también, de su persona. La primera vez que lo vi me sorprendió su mirada aguda. Su amigo Juan Ramón Masoliver ya describió de forma muy gráfica esos “ojos de mirar penetrante, rapaces, en cabal correspondencia con esa testa suya no sé si de alcotán, con hieratismo de momia, afilados los rasgos mientras observa la caza”.²

Enjuto de cuerpo, de maneras suaves, siempre afable, siempre atento, Capella se hacía querer. Gustaba de aderezar sus palabras con ponderaciones y sentencias artísticas. No había altivez ni petulancia en su forma de decirlo. La perilla *mefistofélica* y las gafas de media luna bajo el puente de su nariz, le daban un aire de viejo profesor. Te miraba por encima de ellas, pero no era engreimiento, sino presbicia. Al rememorallo, lo recuerdo siempre con la discreción y la prudencia ondeando en el mástil de su humanidad.

Destilería de material sensible

Dotado de una extrema sensibilidad, casi *femenina*³, sus obras son respuestas a una realidad cercana, doméstica. En realidad, lo que le interesa no es el tema, sino las correspondencias entre las diferentes formas. El misterio⁴ y

¹ Juan Antonio Masoliver Ródenas incide en ese “afán de silencio y de recogimiento” *que* impregna la obra capelliana (véase su excelente estudio *Imágenes del silencio*, en el catálogo de la exposición “*Joan Capella. El meu poble*”, Ayuntamiento de Montcada i Reixac, 2002).

² Juan Ramón Masoliver en Catálogo Syra, 1976.

³ También el crítico de arte Àlex Mitrani reflexiona y evidencia esta encomiable “sensibilidad femenina” que impregna la obra del artista (“*La modernidad cercana*”, Fundació Joan Capella, Ayuntamiento de Montcada i Reixac, 2005).

⁴ Ramón Casale destaca muy acertadamente la “aureola de misterio” y esa melancolía *baudelairiana* que envuelve a los personajes: *Joan Capella: quan el concepte i la idea es sintetitzen*, Catálogo Sala Dalmau, 1995.

ese inquebrantable silencio que emana del cuadro, hacen que muchas de sus obras se acerquen a los límites de la pintura metafísica o se asomen al vacío de la abstracción desde el mismísimo borde.⁵ Paso a paso, con inteligencia y sensatez, traspasa el límite tras el cual las formas están a punto de perder su identidad y su nombre.

Joan Capella parte de un esquema lineal, enfrentando líneas y planos que chocan, cambian de dirección, se arquean o se entrecruzan en un armazón geométrico de equilibrio sorprendente y sutil. El dibujo lo sostiene todo: pilares maestros que apuntalan unos colores que tienden al escapismo.

En su trabajo se adivina la firme búsqueda de lo esencial, eliminando toda hojarasca. Destilar, reelaborar, eliminar, buscar la esencia. Un espíritu casi taoísta impregna su corazón. El azar buscado y perseguido con esfuerzo. Cuando su precaria salud le impedía subirse a los andamios para realizar por sí solo el mural de la Casa de la Vila, desde abajo y con cierta impotencia, les aconsejaba a sus ayudantes que trataban de imitar en lo posible su estilo: “Que es formi més per casualitat. Entens que vull dir?”.⁶

El clasicismo renovado

Capella es un clásico moderno. En su lenguaje se revela la admiración y la vigencia de un clasicismo heredado de los grandes artistas anteriores. En las distancias cortas tropezamos con Van Gogh, Rouault, Matisse, Cezánne, Braque o Picasso, por citar algunos. En las largas percibimos a Velázquez, el Greco, Vermeer o Chardin, por señalar otros.

Su pintura muestra no solo los tics de las primeras vanguardias, sino además la estructura consistente y de buena calidad que sostiene el *Gran Arte*. Esta admiración le lleva a enfrentarse con todos ellos, a medirse con los gigantes. No es temeridad, porque Capella sale bien parado. Su obra es cada vez más sólida, más robusta, sabe aguantar en pie.

También el estilo Capella será a menudo imitado, versionado o copiado –no siempre con fortuna– por muchos de sus discípulos. No parece importarle: un artista sigue vivo mientras quede algo de él, por poco que sea, en las

⁵ Sobre ese “avanzado grado de abstracción” conseguido por el artista hace especial hincapié el historiador y crítico de arte J. Corredor-Matheos en *La lección de Joan Capella, “Espais de memòria”*, Ayuntamiento de Montcada i Reixac, 1997.

⁶ Véase el interesante documental *Alenar* dirigido por Juan Alba, con guión de Jorge Gómez y Juan Alba, acerca de la realización del mural de la Casa de la Vila (CD editado por el Ayuntamiento de Montcada i Reixac y Quimelca, 2004).

obras de otros. No sin cierto humor llega a comentar: “En realidad, pintar es improvisar. Lo que pasa es que es más difícil improvisar una cosa de otro. ¿Y si se la chafo?”.⁷

El sonido grave del fagot

La solidez y refinamiento de la obra de Joan Capella son bien patentes. La ausencia de movimiento es alterada sutilmente por un juego de ángulos y diagonales donde las líneas horizontales apenas tienen cabida. Formas y volúmenes, en equilibrio inestable, flotan así en un *éter violáceo* que les confiere un aspecto fantasmal y aéreo. Un *púrpura cardenalicio* lo impregna todo, haciendo retumbar por toda la composición *el sonido grave del fagot*, como tan líricamente describiera Kandinsky.

La superposición de planos unidos entre sí, junto a ese habitual esquema dinámico formado de ejes oblicuos opuestos, no consigue encerrar el impulso expansivo del color, que se escapa de las formas y de las líneas fronterizas del dibujo. Estas líneas de fuerza que cruzan la pintura, parecen entrar y salir por el cuadro, como las puntadas de una costurera. La costurera es su mujer, María Pilar.

Hilvanes, festones, encajes y hasta algún zurcido son parte de su labor pictórica. Son trazos ondulantes o en zigzag, pero también rectas que no llegan muy lejos, que se aclaran de pronto o desaparecen, tapadas levemente por la pintura. Ese dibujo preparatorio, de líneas enfrentadas, va desapareciendo durante el proceso pictórico y de él sólo van quedando rastros, vestigios borrosos que, de repente, retornan con inusitada energía.

Se trata de una pintura, utilizando las propias palabras de Capella, “inscrita dentro de una expresión figurativista de arreglos cubistas”.⁸ *Arreglos* que tratan de ahuyentar en lo posible la bidimensionalidad implícita en esta corriente a través de una esmerada ordenación de las formas, donde el traslapo y hasta ciertos ecos euclidianos en el tratamiento de la perspectiva, logran crear la sensación de profundidad o lejanía.

La selección

De los cuantiosos fondos que atesora el Ayuntamiento de Montcada i Reixac y gestiona la Fundació Joan Capella –más de 1.400 obras–, que tenemos el privilegio de conservar en nuestro municipio, he seleccionado 27 para

⁷ Ibid. *Alenar*.

⁸ Prólogo de Joan Capella a la exposición “*Pedro Gómez Ballesta; pintures*”, 1997.

esta muestra. Les doy mi palabra de que no ha sido premeditado y que me sorprendí mucho al percatarme de ello.⁹ De seguro que a Joan le hubiera hecho gracia esta coincidencia.

La selección atraviesa diferentes épocas de su trayectoria: desde una pintura muy temprana de 1952, hasta su última obra del año 2005, fecha de su fallecimiento, que quedaría inacabada en su caballete con apenas unos trazos estructurales de color diluido. Desde aquí mi agradecimiento a la familia por prestarla para la muestra, ya que se trata de una obra especialmente significativa e inédita.

En la exposición podrán ustedes descubrir diferentes bloques temáticos, movibles e intercambiables en muchos casos:

1- *La mujer, la soledad y la espera*; con resonancias de Rouault, Van Gogh o Cézanne entre otros, revela la frescura de las fuentes de las que irá bebiendo hasta alcanzar la cima de su estilo, mostrándonos la fuerte inmanencia de lo femenino en su pintura.

2- *La melancolía*; ese universo saturnal inundado de bilis negra, emerge tanto de la utilización de gamas frías y violáceas como de las temáticas de interiores en penumbra, sillas vacías o figuras de mirada perdida con la mano apoyada en la mejilla, pose taciturna por excelencia.

3- *La ventana*; tema destacado de su ejecutoria, se instala en diferentes obras, algunas tan enigmáticas como ese *Recordando a Vermeer* (1994) –título que el propio artista escribe sobre la tela– que hace referencia a su admiración por el pintor holandés, tan interesado como él por el tratamiento de la luz en interiores.

4- *El paisaje tras la cortina*; muestra un cierto afán *voyeurístico* por observar la arquitectura de las formas al desnudo, despojadas de toda vestimenta. Precisamente es en el paisaje montcadense, su horizonte más querido y cercano, donde mejor descubre su visión singular del género, a menudo representado como visto desde una ventana o como escenografía teatral.

5- *Bodegón versus paisaje*; revela alguna fórmula compositiva del pintor, contraponiendo los géneros, mezclando magistralmente ambos. Estructuras análogas dan contenidos disímiles.

⁹ Capella sentía predilección por este número: nació un día 27 del 1927, se casó a los 27 años y cuando su salud era más frágil, sus pulmones trabajaban solo a un 27 % (Jorge Gómez Ballesta: “*De tu parte*”, Ayuntamiento de Montcada i Reixac, 2004).

6- Esqueleto de líneas y signos gráficos; nos acerca al mundo *signico* e ideográfico que conforma y caracteriza su estilo maduro. Osamentas que revelan la estructura sólida y organizada de sus pinturas.

7- Familia y amigos; incluye obras ambiciosas, como su *Autorretrato con familia* (1975), de composición sinuosa e inestable como un castillo de naipes; o el excelente *Cuatro amigos y un dominó* (1977), estudio magistral del carácter de los representados, con su estructura circular y apretada, reflejo metafórico de la amistad cercana que los unía.

8- La seducción del color; por último, nos aproxima tanto a sus obras exultantes de colorido de inspiración *fauve*, como a su pintura más intimista y espiritual, que casi llamaría fronteriza, por el poético y evanescente límite que separa al violeta, de ese invisible y místico ultravioleta.

9- Capella frente a Capella; es una pequeña selección de autorretratos del artista enfrentado a sí mismo, escrutando su propia fisonomía en el espejo, acompañado por todos esos *capellas* que le hablan en voz baja, que dialogan con él en la soledad del estudio.

En fin, espero que disfruten de la exposición. Ahora puedo decirles que este texto no era en absoluto necesario, que podían haber saltado tranquilamente por encima y aterrizar donde comienzan las láminas. Eso se debe, lo comprobarán enseguida, a que las obras que vienen a continuación hablan, con absoluta claridad y transparencia, el lenguaje universal del Arte.

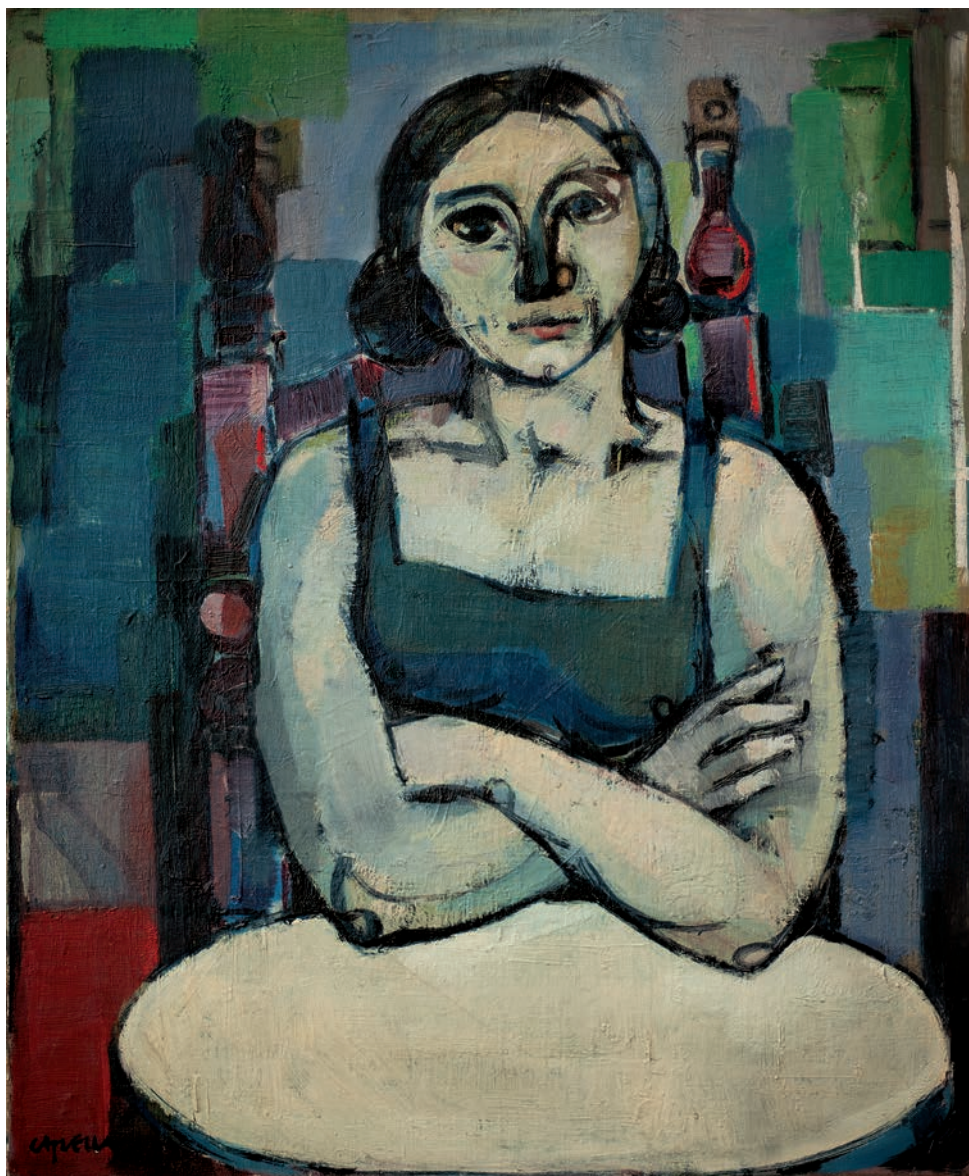
Ellas mismas se bastan y se sobran.

OBRES

La dona, la soledat i l'espera

Entrada a l'església de Reixac, 1952
Oli sobre fusta
25 x 33 cms

Dona amb els braços creuats, 1969
Oli sobre tela
73 x 60 cms

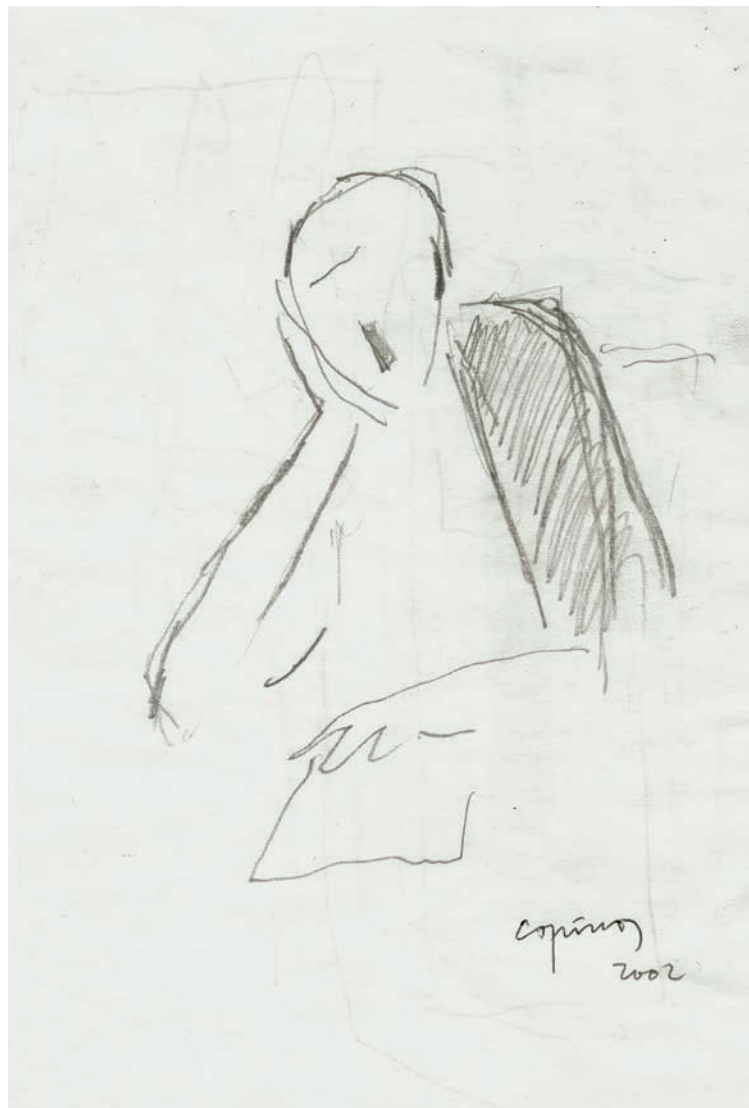

Dona asseguda en un divan vermell, 1980
Oli sobre tela
73 x 60 cms

Maria Pilar d'esquena, 1976
Oli sobre tela
81 x 65 cms

La malenconia

Sense títol, 2002
Dibuix a llapis
21 x 13 cms

Autoretrat meditant, 1960
Dibuix a llapix
31,5 x 24,5 cms

La finestra

Recordant Vermeer, 1994
Oli sobre paper
45 x 48,5 cms

XXII Sense títol, 1989
Dibuix a tinta sobre paper
21 x 21 cms

Sala amb televisor, 2001
Pintura al tremp sobre paper
32,5 x 46 cms

El paisatge darrera la cortina

Paisatge blau, 1955
Oli sobre tela
65 x 100 cms

Plaça del Bosc, 2002
Oli sobre tela
60 x 73 cms

Torre dels conills, 2002
Oli sobre tela
50 x 61 cms

Bodegó versus paisatge

Plat amb préssecs, 1990
Oli sobre tela
54 x 65 cms

Reixac groc, 1991
Oli sobre paper
44 x 55 cms

Esquelet de línees i signes gràfics

Taula braser, 1994
Oli sobre paper
49,5 x 44,5 cms

Composició amb catàleg, 2002
Oli sobre tela
54 x 65 cms

Família i amics

Autoretrat amb família, 1975
Oli sobre tela
116 x 81 cms

Dona planxant, 1975
Pintura al tremp sobre paper
44,5 x 30,5 cms

Sense títol, 1960
Dibuix a llapis
31 x 24,5 cms

Quatre amics i un dòmino, 1977
Oli sobre tela
92 x 73 cms

Veïns de Cervià IV, 1982
Dibuix a bolígraf
31 x 23 cms

La seducció del color

Ciclistes, 1992
Oli sobre tela
81 x 100 cms

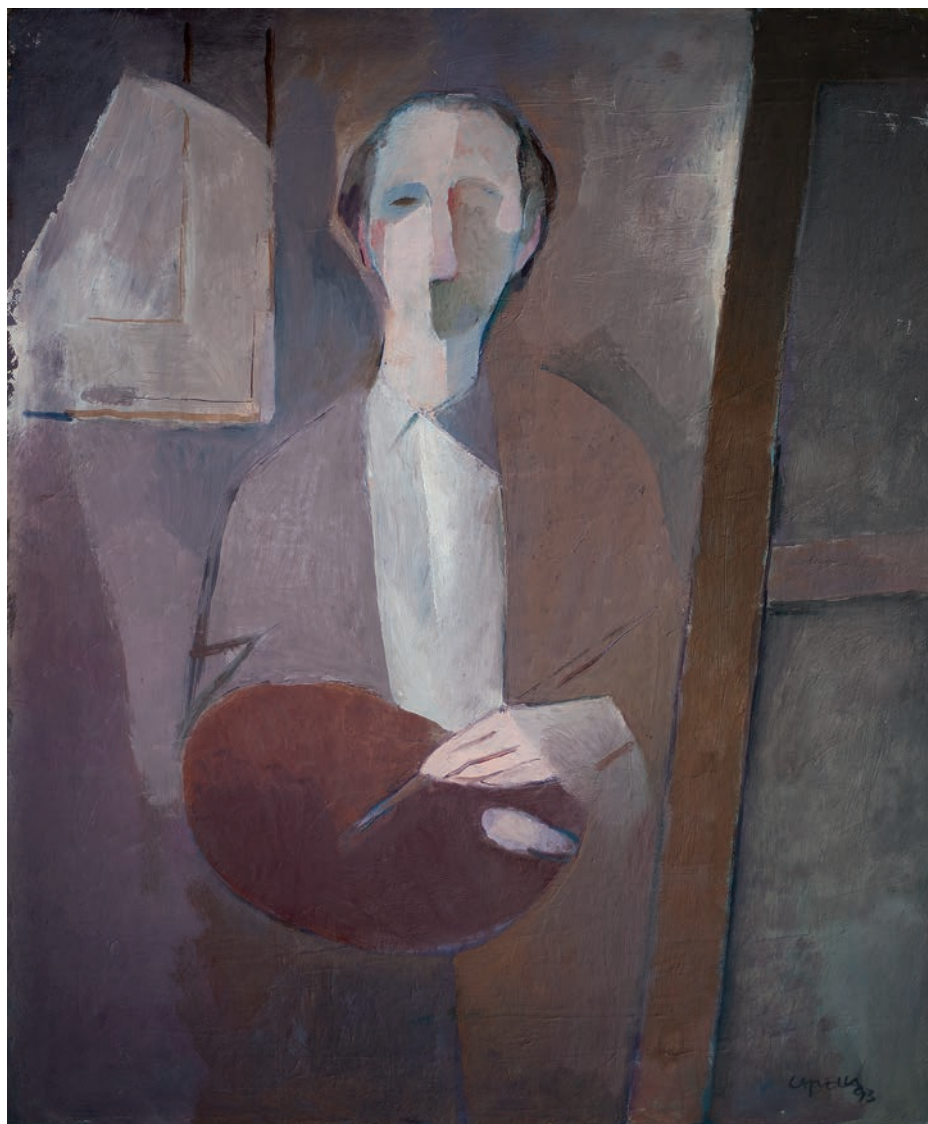

Composició amb molinet, 1991
Oli sobre tela
54 x 65 cms

L'home i les barques, 1993
Oli sobre paper
44 x 48,5 cms

Capella davant de Capella

Autoretrat amb paleta, 1993
Oli sobre tela
73 x 60 cms

Autoretrat amb mirall, 1989
Oli sobre tela
73 x 60 cms

I la darrera obra,

Quieta, silent, descansant en el cavallet a l'espera d'unes mans que li donin vida, unes mans que mai més arribaran...

auditori municipal

Plaça de l'Església, 12
Tel. 93 575 12 89
08110 – Montcada i Reixac

Del 20 de desembre de 2016 al 2 d'abril de 2017

Horari de la sala d'exposicions:

De dimarts a dissabte, de 17 a 21h • diumenges i festius, d'11 a 14 h • dilluns, tancat.